

ГОД. XVII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављена позоришне дружине у Н. Саду свагда о даву сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ

(Наставак.)

Но и овде није спавао на ружама. Требало је „Српски Летопис“ повести новим сувременим правцем, а то је значило доћи у сукоб са окорелим конзерватизмом ондашње „Матице“.

Одбор Матице Српске у Пешти бројао је онда неких 7—8 чланова, од којих ни један није био књижевник. Тај одбор решавао је, покрај економних, и књижевна питања, а само секретар, једини међу њима књижевник, није имао гласа у књижевним пословима, јер није био члан Матични, пошто није положио 40 фр. фр. ср. за чланство.

Ко је рад о томе мало више читати, нека потражи „Српски Летопис“ 1858. II. стр. 194. Ту ће видети, да они, због којих је Ђорђевић оставио новосадску гимназију, нису га ни у Пешти на миру оставили.

У пролеће 1859. год. повуди др. Данило Медаковић Ђорђевићу уредништво „Српског Дневника.“ За уређивање политичког листа имао је Ђорђевић још мање воље него за канцеларијске послове. Али се он ипак примио понуде, једно да се опрости зависнога положаја у Матици и да се опет врати међу своје, а друго да се одржи народу једини политички лист, који је дотле стекао лепа гласа у народу, а коме је онда тешко било наћи уредника, кога би влада потврдила. Са дотадашњим уредником Ђорђем Поповићем у-

десио је Ђорђевић тако, да Ђ. Поповић и даље лист фактично уређује, а он је (Ђорђевић) водио администрацију, те му је тако остајало нешто слободна времена на студију омиљене му историје света. Ако је што и написао за „Дневник“, то се скоро никад није тицало политике.

Али од године 1861., кад је почео писати и радити за народно позориште, морао је мало по мало напустити и администрацију листа. За време „Благовештенског сабора.“ на ком је био као народни посланик, бележио је по могућству све говоре посланика и шаљао о радња тог сабора опширне дописе за „Дневник“, који су исте године прештампани у засебној књизи као „Радња благовештенског сабора“. Исте године одступи Ђ. Поповић од уређивања „Срп. Дневника“. За главног сурадника Дневникова дође Ђорђе Вукичевић, а за администратора др. Лубомир Гађански.

Српско народно позориште под окриљем „Читаонице Новосадске“ оснује се 16. јула 1861. и дружина отпочне своје представе у Новом Саду 23. јула, а заврши 1. октобра. Што смо дошли до свога народног позоришта, заслуга је Јована Ђорђевића, јер он је године 1860. својим гласовитим чланцима у „Срп. Дневнику“ покренуо мисао о оснивању српског народног позоришта, па је онда у низу дивних и убедљивих чланака као електрич-

ним пламеном загрејао и одушевио васцели народ наш за ту мисао. Народ се одазвао живо, и за кратко време, поред све борбе и сметње, што су се Ђорђевићевој замисли на пут мећале, створи се мезимче наше, народно позориште, да нам чува језик народни и обичаје, као светињу, и да нам одржи и утврди све факторе, који нас народом чине. Ову голему и бесмртну заслугу Јована Ђорђевића не сме и неће Србин никад заборавити моћи.

У то доба прве радње наше народне позоришне друштине пада и „Стогодишњица Саве Текелије“, коју је Мативца Српска неуморним трудом свога секретара Антонија Хаџића, приредила 17. августа 1861. у Новом Саду, а на предлог Јована Ђорђевића.

Дружина народног позоришта под управом пок. Димитрија Михајловића оде у Вуковар, где је давала представе од 15. октобра до 14. новембра, а отуда у Осек, где се представљало од 20. новембра до 4. децембра. По повратку друштине у Нови Сад давале су овде представе од 14. децембра 1861. до 2. фебруара 1862., у Карловцима од 4. до 23. фебруара, и опет у Н. Саду од 25. фебруара до 8. марта. Сад је требало друштину послати опет на стражу и препоручити је старању кога позоришног пријатеља на страви. Тако је дружина отишла прво

у Бечкерек, где је од 14. до 31. марта, а за тим у Суботицу, где је од 14. априла до 6. маја давала представе. Исте је године представљала у Н. Саду од 13. маја до 14. октобра. У то доба пада *прва главна скупштина* друштва за народно позориште, на којој је израђен устав и конституисана управа друштва.

Позоришна дружина добила је за редитеља Лазу Телечког и представљала је од 18. октобра до 18. новембра у Панчеву, од 21. новембра до 9. децембра у Земуну, а од 12. до 27. децембра у Београду. — Од 1. јануара до 1. априла 1863. била је у Новом Саду, од 6. до 30. априла у Осеку. Овде се догоде нереди у дружини и ради одржања дисциплине појави се потреба, да један одборник, снабдевен потребном влашћу, путује са дружином. Одбор понуди Јована Ђорђевића том мисијом. Пре одласка свог преда Ђорђевић „Српски Дневник“ у фактичну властитост Светозару Милетићу, а Ђорђевићу остане празно име на листу и одговорност пред судом.

Од тога времена путовала је позоришна дружина под Ђорђевићевом управом (с малим прекидом) пет и по година и обила је безбројна српска места у Банату, Бачкој, Славонији, даље по Угарској (и Арад), све до 1868. године.

(Наставиће се.)

И С Т И Н И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Сабља Краљевића Марка.“ Алгоритија у 2 дела и 7 слика, с песмама, од Ј. Ђорђевића и А. Хаџића, музика од Д. Јенка. Приказана дне 29 децембра.)

За недељну нашу публику нема у целом нашем позоришном репертоару згоднијега комада од ове у истину у сваком погледу прекрасне алгоритије. Повесница нашега народа, јеванђеље је јада и патња, кроз које тек ретко просине зрачак утешне наде. Шта би било од нас, да нам провидност није дала дивну утеху: наше на-

родне јуначке песме, које износећи нам славу наших народних јунака и њихове заслуге за „крст часни и слободу златну,“ подржаваше народну свест, да не клоне у оправданој нади, да Бог не може допустити, да народ такве прошлости пати до века. У правом смислу дакле наша повесница је једна величанствена алгоритија, у којој вила замењује божју провидност, гуслар слепац: народну песму, а Краљевић Марко: мукотрпни наш народ. У величанственој тој алгоритији измењују се ретке веселе слике са тужним патњама јуначкога народа, а тамо у

даљини помаља се сунце среће и слободе, као сјајни месец над гробљем, пораслим цвећем. Оваква персонификација наше повеснице сама по себи је естетски изведена песма над песмама; и била је врло сретна мисао, да се таква персонификација наше повеснице у низу алегориских слика изнесе на позорницу.

Морјемо признати, да је радња г. г. Ј. Ђурђевића и А. Хаџића врло добро испала за руком, да су стихови и погледом на песничку дикцију и погледом на избор и распоред слика, управо дивни. Распоред самих по себи епских слика: естетичан је и драматичан, јер почињући са једном елегијном сликом, која је као неки последњи чин крваве трагедије, наставља се персонификација тужне наше повеснице до врхунца бола, кад је већ опстанак народа у Србији несносан, те људи под патријархом Арсенијем остављају своју отачбину. Сада, када би намала пресвојити туга, ето једног зрачка утехе, ето јуначке борбе Црногораца са Турцима, под владиком Давилом. Овај посве симетрични прелаз од тужних до све утешнијих момената имаде у себи неку драматску силу, пак нам се: „Устанак у Србији“ чини неком перипетијом, после које посве природно долази победа на просветном пољу, трудом народних просветитеља: Доситија Обрадовића, Саве Текелије, Вука Караџића и Ј. С. Поповића.

Као што су у седам разних слика приказани сви главни моменти мукотрпне наше петогодишње повеснице у свима огранцима нашега народа: тако су у шестој и седмој слици у четири заступника наше просвете приказани сви моменти наше културне победе.

Једном речи ова алегорија је естетски замисљена и изведена.

Што се тиче самог приказивања, могу се само похвално изразити. Декламација гђе Лукићке и г. Лукића била је без приговора, а држање вештачки одмерено и достојанствено. Имајући на уму, да је у тој алегорији старац гуслар, неки „Ахасвер“, који никад не умире, разумемо ону вечну трешњу с главом код г. Лукића, која се некима није свидела, док се не досетише, да је то петогодишњи старац.

Краљевић Марко (г. Рајковић) добро је научио улогу, и декламација, ако и није била жива, била је прилично пуна осећаја.

Слике изведене су за наше прилике посве добро и илузија није била ни у чему покварена. Нарочито су верно приказана била четири просветна стуба наше нововековне просвете, пак нам није сметало ни то, што нисмо видели традиционалне Вукове штаке.

Певање било је извршено.

Ј. Хр.

(Милош Обилић у Латинима, слика у 1. чину, с певањем, од М. П. Шапчанина.)

Исте недеље (29 децембра) са „Сабљом Краљевића Марка“ приказан је и овај Шапчанинов комад. Ово је, право говорећи, епска слика, јер у њој нема радње, која би се у виду садашњости пред нашим очима догађала, осим ако је онај замах топузине нека радња. Ту се све приповеда и описује, баш као и у народној песми, по којој је ова слика израђена. Нама се чини, као да нам лица ове слике наизменце рецитују и приповедају једну новелету из живота Милоша Обилића, а оне особе на бини да су: илустрација те новелете. Тиме ја нећу да осудим ту слику. Г. Шапчанин очевидно није ни хтео приказати нам драмску слику, кад се дао на драматизовање те народне песме, већ је њему било стало по свој прилици до тога, да у контрастном сликању запада и истока даде одушка симпатији и одушевљењу за источне обичаје, веру, једном речи за источну нашу народну струју. Естетско дело и мора се пресуђивати по намери, коју је писац с тим делом хтео постићи. Писац је своју намеру и постигао, тек ми се чини, да је тенденција сувише јасно изражена, јер још није у естетици посве оборен онај аксиом идеалистичке школе: „L'art pour l'art“, т. ј: уметност је сама себи: цел и сврха.

Приказ био је добар. Г. Васиљевић (Милош) декламовао је добро и јасно, те је нарочито био добар онај прелаз заноса са више на вишу скалу у гласу и одушевљењу у опису српских задужбина. Он кадга је већ погодио, да добар декламатор никада не сме почети с највећим патосом и највишим гласом. Растење и падање гласа од почетка до краја мора да прође естетску скалу. Г. Лукић (Поликронци) и г. Марковић (Бан од Котора) сасвим су погодили своју улогу. Г. Спасић (отац опат) није погодио маску. Писац није хтео приказати пијаницу опата, са плаветним лицем, нити му је на уму била: карикатура.

Вредне глумице наше, које су имале посла у тој слици, добро су ниансирале тоалету, а другу им задаћу писац није ни наменио. Ј. Хр.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Репертоар). У народном позоришту у Загребу одређен је био овај ред представа:

У уторак 12. јануара: „Отац Мартин“. Позоришна игра у 3 чина, написао Е. Кармон и Е. Гранж, превод с францускога.

У четвртак 14. јануара: „Миш“. Шалова игра у 3 чина, написао Едуард Палрон, превео Ј. Шврљуга. (Гђца Павлина Грбића као гост.)

У суботу 16. јануара *први пут*: „Пријатељ Грандет“. Комедија у 3 чина, написао Анло и Комберус, превео с францускога М. Р. Поповић.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

40. ПРЕСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 7. ЈАНУАРА 1892.

СЕЉАК КАО МИЛИОНАР.

Чаробна игра с певањем у 5 чинова, једном предигром и 10 слика. Написао Ф. Рајмунд. Музика од Милекера, превео А. М. — Редитељ: Миљковић.

РЕД СЛИКА: Предигра. Слика 1. „Вилинско царство.“ Чин I. Слика 2. „Милионар се закљиче.“ Слика 3. „Духови ноћни одводе Цвету.“ Чин II. Слика 4. „Златан пуш к задовољству.“ Чин III. Слика 5. „Теревенка.“ — „Милионара преобразе духови у старца.“ Чин IV. Слика 6. „Духови: Мрзост и Завист.“ Слика 7. „Чаробна куглана, — свих девети.“ Чин V. Слика 8. „Маневар духова. — Пешелар.“ Слика 9. „Задовољство и чаробни прстен.“ Слика 10. „Маши и кћи.“

О С О Б Е:

Лакримоза, вила, заточена у свом ваздушном двору — — С. Вујићка	Мрзост — — — — — — — — — — Васиљевић
Антимонија, вила одвратности Д. Ружићка	Ноћ — — — — — — — — — — С. Бакаловићка
Боракс, њен син — — — — — * * *	Зелда — — — — — — — — — — Д. Васиљевићка
Бусторијус, вештац из Вараж- дина — — — — — — — — — — Лукић	Слуга код Лакримозе — — — — — * * *
Ајакс, лакримозин рођак, мађи- оничар из Словачке — — — — — Бакаловић	Или, писмоноша — — — — — С. Миљковићева
Зенобијус, управитељ двора — — — — — Славнић	Тофан, слуга код Мрзости — — — — — Рајковић
Химен — — — — — — — — — — Ј. Васићева	Срећко Коренић, бивши сељак, сада милионар — — — — — Ј. Добриновић
Амор — — — — — — — — — — С. Миљковићка	Цвета, његова краљевница — — — — — Т. Ловренчићева
Задовољство — — — — — — — — — — Т. Лукићка	Ловра, бивши чобанин, а сада слуга Срећков — — — — — Спасић
Младост — — — — — — — — — — М. Марковићка	Гаја, слуга код Срећка — — — — — Славнић
Старост — — — — — — — — — — Жикић	Милан Кесегић, рибар — — — — — Т. Станковић
Завист — — — — — — — — — — Илић	Столар — — — — — — — — — — Станковић

Дух стражар. Један сатир. Јутро. Вече. Духови, који чувају чаробни прстен. Ноћни духови. Више вила и вештица. Један мали геније. Слуга код Бусторија. Служитељи. Фурије. Тритон. Селпа. — Догађа се у вилинском царству и на земљи.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираће ове комаде:
1. „Попутница“, од Шуберта. — 2. Увод у оперету: „Dichter und Bauer“, од Супе. а.
3. „Коло“, од Пачуа. — 4. „Смеса“ из опера: „Troubadour“, „Ernani“, „Rigoletto“, од Вердија. — 5. „До виђења“, Полка-Мазурка, од Драгуна.

У недељу 12. јануара: у корист позоришне дружине први пут: „Задужбина Цара Лазара.“ Слика у 5 чинова, с певањем, од Милорада П. Шапчанина.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места и за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у писарници позоришној најдуже до 11 сах. пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.